

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

IKÄÄNTYNEIDEN ASUMISEN
KEHITTÄMISOHJELMA 2013–2017

Vanhusneuvostojen rooli ja vaikutusmahdollisuudet ikääntyneiden asumisen ja elinympäristöjen kehittämisessä

Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman 2013–2017
työpapereita 1/2017, ympäristöministeriö, 5.4.2017.

Sisällys

JOHDANTO	3
1. Selvityksen tavoitteet, tehtävät ja toteutus	5
2. Vanhusneuvostojen tunnettavuus	7
3. Vanhusneuvostot ja asumisen ja elinympäristön kehittäminen kunnissa	9
4. Yhteistyö vanhusneuvoston ja kunnan hallintokuntien ja muiden toimijoiden kanssa	13
5. Vanhusneuvostojen hyvät käytännöt ja kehityskohteet	16
5.1 Vanhusneuvostojen toimivia yhteistyömalleja ja hyviä käytäntöjä kunnan hallintokuntien ja muiden toimijoiden kanssa.....	16
5.2 Muita esimerkkejä hyvistä kehittämiskohteista	17
5.3 Vanhusneuvostojen oman toiminnan kehittäminen.....	19
6. Seudullinen ja maakunnallinen toiminta	21
7. Vanhusneuvostojen valtakunnallinen yhteistyö	23
8. Vanhusneuvostojen toimintakyky kunnan ja maakunnan päätöksentekojärjestelmässä.....	23
9. Johtopäätöksiä ja suosituksia	25

JOHDANTO

Ikääntyneiden asumiseen ja elinympäristöjen kehittämiseen liittyvät asiat nousevat yhä tärkeämmiksi, kun väestörakenteen muutos on hyvin nopea tulevina vuosina. Erityisesti hyvin iäkkäiden osuus kasvaa voimakkaasti eliniän pitenemisen ja suurten ikäluokkien vaikutuksesta. Tilastokeskuksen mukaan 75 vuotta täyttäneiden osuus kasvaa nykyisestä 8 prosentista 14 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä.

Ympäristöministeriön koordinoimassa ikääntyneiden asumisen kehittämissuunnitelmassa 2013–2017 tavoitteena on mm. parantaa ikääntyneiden asumisololoja siten, että myötävaikutetaan kotona asumisen kansallisen tavoitteen saavuttamiseen.

Vanhuspalvelulaissa ikääntyneellä väestöllä tarkoitetaan eläkeikäistä väestöä eli 63 vuotta täyttäneitä. Iäkkäällä henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jonka toimintakyky on heikentynyt korkean iän myötä alkaneiden, lisääntyneiden tai pahentuneiden sairauksien tai vammojen vuoksi taikka korkeaan ikään liittyvän rappeutumisen johdosta.

Kunnissa lakisääteisillä vanhusneuvostoilla on keskeinen rooli ikääntyneiden asumisen ja elinympäristöjen kehittämisessä. Vanhuspalvelulain myötä (11§) vanhusneuvostojen rooli on vahvistunut, sillä vanhusneuvostoista tuli lakisääteisiä 1.1.2014. Kuitenkin vanhusneuvostot ovat olleet yleisiä jo ennen tätä ajankohtaa. Lain mukaan vanhusneuvostot tulee huomioida kaikissa ikääntyneisiin liittyvissä asioissa suunnitteluvaiheesta vaikutusten arviointiin (Vanhuspalvelulaki 5§, 6§). Lisäksi vanhusneuvostoille on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan niiden toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen kannalta.

Kunnan on vanhuspalvelulain mukaan huolehdittava vanhusneuvoston toimintaedellytyksistä. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että kunta osoittaa toimitilat kokousten järjestämistä varten, huolehtii kokousten järjestämisestä ja niistä aiheutuneista kustannuksista. Vanhusneuvoston toimintaedellytyksiä vahvistaa se, että vanhusneuvoston sihteerinä toimii kunnan palveluksessa oleva henkilö.

Se, miten ikääntyneet huomioidaan asumisen ja elinympäristöjen kehittämisessä, on merkittävä yhteiskunnallinen arvovalinta. Vanhusneuvostoissa on koettu ongelmana se, että ikääntyneiden asioiden valmisteluun ei päästä vaikuttamaan riittävän varhain. Lausuntopyyntö ovat myös pääpainotteisesti sosiaali- ja terveystalouksista, harvemmin yhdyskuntasuunnittelusta, kaavoituksesta, asumisesta, liikenteestä, kulttuurista tai liikunnasta.

Vanhusneuvostoilla on toiminnallisesti mahdollista luoda riittävät rakenteet sekä alueellisesti että paikallisesti hyvän ikääntymisen mahdollistamiseksi myös asumiseen ja elinympäristöihin liittyvissä kysymyksissä. On etsittävä ratkaisuja ikääntyneiden kotona asumisen tueksi ja parannettava toimijoiden yhteistyötä sekä luotava ikääntyneiden asumista tukevia toimintamalleja.

Tässä selvityksessä on kartoitettu vanhusneuvostojen näkemyksiä ja kokemuksia niiden nykyisestä toiminnasta ja toimintaympäristöstä sekä kehittämisen tarpeista liittyen asumiseen ja elinympäristöjen kehittämiseen. Vanhusneuvostojen toimintaympäristössä tapahtuu merkittävä muutos vuodesta 2019 alkaen, kun sosiaali- ja terveystalvet siirtyvät maakuntien järjestettäväksi.

Vanhusneuvostojen asema ja toiminnan painopisteet vaihtelevat kasvavilla kaupunkialueilla ja väestöään menettävillä alueilla, joten erilaiset olosuhteet luovat myös erialaisia toimintakulttuureja. Maakunta ja sote -uudistuksen yhteydessä joudutaan tarkastelemaan myös vanhusneuvostojen tulevaisuuden roolia ja sen tehtäviä, kun ikääntynyttä väestöä koskeva päätöksenteko ja toimeenpano siirtyvät nykyisestä yhdestä rakenteesta kahdelle hallinnon tasolle.

Tämän selvityksen toteutusta ohjasi Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman ohjelmapäällikkö FT Sari Hosionaho. Selvityksen toteutuksesta vastasi FCG Konsultointi Oy ja raportin ovat kirjoittaneet tutkimuspäällikkö FK Heikki Mieltinen ja tutkija HM Jarno Parvinainen.

1. Selvityksen tavoitteet, tehtävät ja toteutus

Selvityksen tarkoituksena on luoda katsaus vanhusneuvostojen toimintaan ja etsiä keinoja ja hyviä toimintamalleja neuvostojen toiminnan kehittämiseksi siten, että niillä olisi paremmat mahdollisuudet osallistua asumisen ja elinympäristön kehittämiseen. Tämä edellyttää sekä vanhusneuvostojen toimintatapojen ja toimintakyvyn tarkastelua, mutta myös laajempaa kunnan toiminnan näkökulman huomioimista. Kunnan päätöksentekoaikojen ja johtavat viranhaltijat ovat vanhusneuvostojen vaikuttamiskohteita. Siksi on tärkeää hahmottaa, kuinka tämä vuorovaikutus toimii ja miten sitä voidaan kehittää edelleen niin, että ikääntyneiden näkökulmat tulevat paremmin esille asumisen ja elinympäristöjen kehittämisessä.

Selvityksen tehtävät ovat:

- 1) Miten vanhusneuvostojen toimintaa tulee kehittää, jotta asumiseen ja elinympäristön kehittämiseen liittyvät kysymykset ovat nykyistä vahvemmin ja kokonaisvaltaisemmin esillä?
- 2) Miten vanhusneuvostot voivat toimia laajasti ikääntyneiden hyvää elämää sekä asumisen ja elinympäristön kehittämistä ajavina toimijoina?
- 3) Miten kunnallisten vanhusneuvostojen sekä kuntarakenteet ylittävien vanhusneuvostojen toimintaa tulee jatkossa kehittää, jotta vanhusneuvostojen tunnettavuus kuntalaisten keskuudessa kasvaisi?
- 4) Miten vanhusneuvostot voivat toimia vaikuttajina asumisen ja elinympäristöön liittyvissä kysymyksissä maakuntatasolla?

Selvitystä varten kerättiin kaksi aineistoa. Kaikkiin Manner-Suomen kuntien vanhusneuvostoihin lähetettiin kysely aiheesta. Se lähetettiin kuntien kirjaamojen ja osittain vanhusneuvostojen sihteerien kautta. Kysely oli suomen- ja ruotsinkielisenä. Jakelussa oli 295 kuntaa ja kyselyyn tuli yhteensä 176 vastausta 168 kunnasta, joistakin kunnista tuli siten 2 vastausta. Vastaukset kattavat 57 prosenttia kunnista. Vastajista 96 oli vanhusneuvoston puheenjohtaja, 62 sihteeri ja 9 jäsen. Vastaus oli käsitelty 79 vanhusneuvostossa. Vastaukset edustavat hyvin erikokoisia kuntia ja maan eri osia.

		Vastaukset
Kaikki		176
Kunnan koko	alle 50000	66
	5 000 - 9 999	41
	10 000 -19 999	26
	20 000 - 49 999	27
	50 000 - 99 999	10
	100 000 -	6
Vastaaja	Puheenjohtaja	96
	Sihteeri	62
	Jäsen	9
	Muu tai yhdessä	8
Vastaus	Käsiteltiin vanhusneuvostossa	79
	Ei käsitelty vanhusneuvostossa	96
Maakunta	Uusimaa	21
	Varsinais-Suomi	16
	Satakunta	8
	Kanta-Häme	5
	Pirkanmaa	13
	Päijät-Häme	6
	Kymenlaakso	5
	Etelä-Karjala	7
	Etelä-Savo	9
	Pohjois-Savo	11
	Pohjois-Karjala	6
	Keski-Suomi	18
	Etelä-Pohjanmaa	11
	Pohjanmaa	11
	Keski-Pohjanmaa	3
	Pohjois-Pohjanmaa	13
	Kainuu	3
Lappi	10	

Taulukko 1. Kyselyn vastaajat

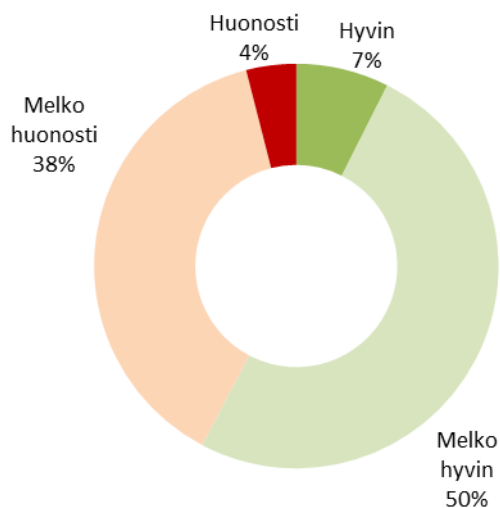
Kyselyssä oli laajalti avoimia vastausmahdollisuuksia ja niistä vastausaineistoa kertyi lähes 80 sivua. Kyselyn pohjalta valittiin haastateltaviksi vanhusneuvostojen puheenjohtajia erikoisista kunnista. Haastatteluja tehtiin yksitoista, suurin osa puhelinhaastatteluna. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina, mutta haastateltavilla oli mahdollisuus kertoa myös vapaasti omia näkemyksiään haastatteluissa. Kysymyslomake ja haastattelurunko ovat liitteenä.

2. Vanhusneuvostojen tunnettavuus

Vanhusneuvostojen vaikuttamismahdollisuudet perustuvat vahvasti siihen, että ne tunnetaan kuntalaisten keskuudessa. Tunnettavuuden kautta vanhusneuvoston rooli vahvistuu tiedonvälittäjä ja se koetaan merkittävänä toimijana päätöksenteossa. Vanhusneuvosto on lakisääteinen elin, mutta ei kunnan varsinainen luottamuselin. Sen toimintakyky perustuu osittain sen viralliseen asemaan ja osittain kuntalaisten ja sidosryhmien sille tunnustamalle asemalle.

Kuten varsinaisten luottamuselinten kohdalla, vaikuttamisen legitimitteetti perustuu kuntalaisten vanhusneuvostolle antamalle mandaatille (valtuutukselle) toimia heidän asiallaan. Tunnettavuuden parantaminen on toiminnan kehittämisen edellytys. Myös viranhaltijoiden ja päätöksentekijöiden on tunnettava vanhusneuvosto ja sen rooli osana kunnan päätöksentekojärjestelmää, jotta ikääntyneiden näkökulmat välittyvät käytäntöön.

Puolet kyselyyn vastanneista ilmoitti, että vanhusneuvosto tunnetaan melko hyvin kuntalaisten keskuudessa. Kuitenkin vain 7 prosenttia ilmoitti, että ne tunnetaan hyvin. Vastaajista 38 prosenttia ilmoitti, että heidän edustamansa vanhusneuvosto tunnetaan melko huonosti.

Kuvio 1. Vanhusneuvoston tunnettavuus kuntalaisten keskuudessa

Kuntakokoluokittaisessa tarkastelussa ei ollut yleisesti merkittäviä eroa tunnettavuudessa. Suurissa kaupungeissa ja Uudellamaalla vanhusneuvostot koettiin kuitenkin muuta maata heikommin tunnetuiksi kuntalaisten keskuudessa. Suurissa kaupungeissa on enemmän toimijoita ja tunnettavuudesta on kovempi kilpailu. Neuvostojen puheenjohtajat arvioivat neuvostojen tunnettavuuden hieman korkeammaksi kuin neuvostojen sihteerit tai jäsenet.

Kyselyn avovastausten perusteella vanhusneuvostoissa ollaan hyvin tietoisia näistä haasteista. Vastauksissa tuli vahvasti esiin se, että tarvitaan lisää tiedotusta toiminnasta. Tässä yhteydessä mainittiin, että ikääntyneiden parissa tarvitaan myös muita kuin sähköisiä viestintäkanavia, esimerkiksi kirjoitukset paikallislehdissä. Vastauksista ilmeni, että neuvostojen olisi jalkauduttava ikääntyneiden joukkoon esimerkiksi eläkeläis- ja muiden yhdistysten sekä kunnan tapahtumien kautta.

”Neuvoston velvollisuus on itse huolehtia näkyvyydestään. Verkkosivut, esite, tiedot kunnan sivuilla, osallistuminen tapahtumiin, joita on tarvittaessa myös itse järjestettävä. Erittäin tärkeää on yhteydenpito johtaviin virkamiehiin ja päättäjiin. Valtuustoryhmät tietoisiksi neuvostosta, jotta muistavat lautakunnissa ym. tarkistaa, että kohderyhmää on päätöksen valmistelun yhteydessä kuultu.”

Osa heikosta tunnettavuudesta johtunee siitä, että vanhusneuvostot ovat vielä uusia toimijoita, vaikka useissa kunnissa vanhusneuvostoja oli jo ennen lakimuutosta. Uusien valtuustojen aloittaessa on tärkeätä perehdyttää sekä poliitikot että johtavat viranhaltijat vanhusneuvostojen toimintaan, ja selventää vanhusneuvostojen asemaa osana kunnan päätöksentekojärjestelmää. Heikko tunnettavuus on selvä haaste vanhusneuvostojen toimintakyvylle, koska niiden pitäisi edustaa laajasti ikäihmisiä erilaisissa asioissa.

Vanhusneuvostot on määritelty kuntalaissa seuraavasti:

27 § Vanhusneuvosto

Ikääntyneen väestön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi kunnanhallituksen on asetettava vanhusneuvosto ja huolehdittava sen toimintaedellytyksistä. Vanhusneuvosto voi olla useamman kunnan yhteinen.

Vanhusneuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toimintasuunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta

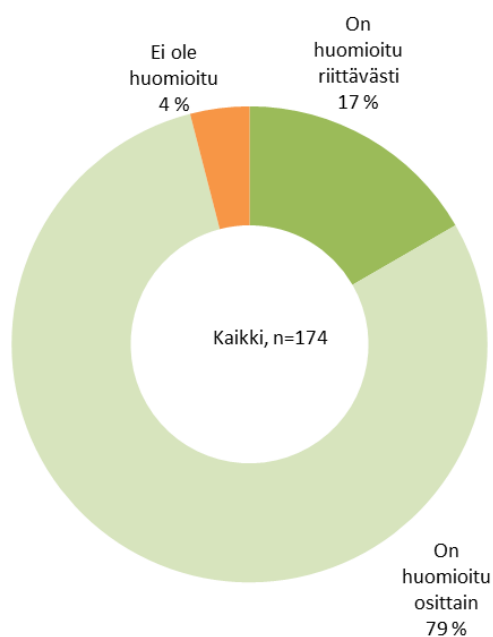
Neuvostot tunnistavat, että vahvempi yhteys kuntalaisiin ja heiltä saatava informaatio lisäävät neuvoston mahdollisuuksia vaikuttaa asioihin. Joissakin kunnissa on kerätty ikääntyneiden kokemuksia ja näkemyksiä kyselyillä, joita on sitten välitetty eteenpäin. Yleisesti pidettiin tärkeänä, että kunnan viranomaiset tunnistavat vanhuspalvelulain mukaisen vanhusneuvostojen roolin. Suoria yhteyksiä kunnan viranhaltijoihin pidettiin erittäin tärkeinä asioiden edistämiseksi, kuten myös yhteyksiä lautakuntiin.

3. Vanhusneuvostot ja asumisen ja elinympäristön kehittäminen kunnissa

Ikääntyneiden näkökulman huomioimisella asumisen ja elinympäristöjen kehittämisessä voidaan tukea heidän sujuvaa ja itsenäistä arkeaan ja siten välttää/vähentää kalliiden palvelujen kuten asumispalvelujen käyttöä sekä vaikuttaa kotihoidosta aiheutuviin kustannuksiin.

Selvityksen kyselyyn vastanneista 17 prosenttia ilmoitti, että asumisen ja elinympäristöjen kehittämisen asiat on huomioitu riittävästi heidän kuntiensuunnitelmissa ikääntyneen väestön osalta. Noin 80 prosenttia ilmoitti, että asiat on huomioitu osittain ja 4 prosenttia ilmoitti, että niitä ei ole huomioitu lainkaan.

Neuvostojen puheenjohtajat kokivat hieman muita useammin, että asumiseen ja elinympäristöjen kehittämiseen näkökulmat on huomioitu riittävästi ikääntyneiden kannalta kunnassa.

Kuvio 2. Miten asumiseen ja elinympäristöjen kehittämiseen liittyvät asiat on huomioitu kuntanne suunnitelmassa ikääntyneen väestön tukemiseksi?

Mielenkiintoisena yksityiskohtana erottuu se, että kun kyselyn oli vastattu vanhusneuvostossa yhdessä, huomioimisen koettiin olevan selvästi vähäisempää kuin silloin, kun vastaus oli pelkästään puheenjohtajan oma näkemys. Kyselyn käsittely yhdessä on voinut tarkentaa näkemystä asiasta.

Avovastaukset vahvistavat määrällisen aineiston tuloksia. Ikääntyneiden roolia ei kunnissa aina tunnisteta asumis- ja elinympäristökysymyksissä. Vanhusneuvostot toivoivat, että heiltä pyydetäisiin automaattisesti kannanottoja kaavoitukseen ja asumiseen liittyvissä asioissa. Lisäksi toivottiin mahdollisuutta osallistua kokouksiin ja suurempia yhteyksiä kuntien toimintayksiköihin mm. teknisellä toimialalla.

Vastausten perusteella ikääntyneiden näkökulmat huomioidaan melko hyvin erilaisissa asumiseen ja rakennettuun ympäristöön liittyvissä kuntien toimenpideohjelmissa. Kuntien ikäpoliittisissa ohjelmissa nämä asiat ovat periaatteessa hyvin esillä. Parhaimmillaan laajoja asuinalueita on kehitetty ikääntyvien asumista ja sujuvaa arkea mahdollistaen, silloin vanhusneuvostolla on ollut tässä aktiivinen rooli.

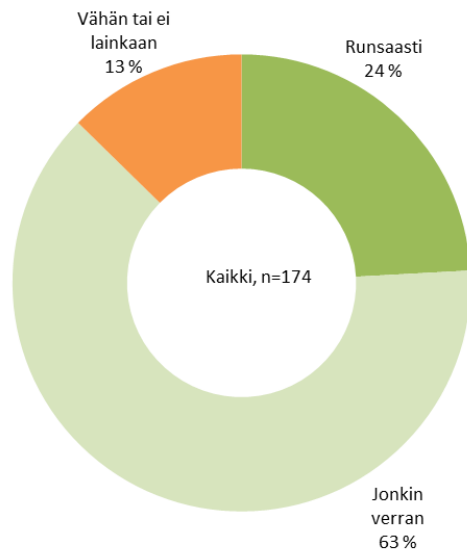
Vastaajien mielestä ohjelmiin ja strategioihin tehdyt kirjaukset eivät aina kuitenkaan siirry käytäntöön. Avovastausten perusteella kunnissa on vaihtelevia käytäntöjä siinä, miten vanhusneuvoston asiantuntemusta hyödynnetään asumiseen ja ympäristöön liittyvissä asioissa. Esteettömyyteen liittyvät näkökulmat ovat aineiston perusteella parhaiten huomioitu. Esimerkiksi lähiliikuntapaikkoihin on panostettu kunnissa. Myös haastattelujen myötä vahvistui näkemys, että esteettömyyden edistäminen on huomioitu kunnissa melko hyvin.

”Esteettömyys on huomioitu julkisten rakennusten ja isompien liikkeiden osalta melko hyvin. Osaan pienemmistä liikkeistä on vaikea päästä rollaattorin tai pyörätuolin kanssa. Jalkakäytävälle on tehty melko hyvin luiskia edellä mainittujen apuvälineiden käyttäjien liikkumista helpottamaan.”

Vastaajilta kysyttiin myös miten asumiseen ja elinympäristöön liittyviä asioita on käsitelty vanhusneuvostossa. Vajaa neljännes ilmoitti, että asioita on käsitelty runsaasti, 63 prosenttia ilmoitti, että asioita on käsitelty jonkin verran ja 13 prosenttia, että asioita ei ole käsitelty lainkaan. Aineiston perusteella Pohjois- ja Itä-Suomessa asioita olisi käsitelty hieman harvemmin kuin muualla.

Avovastauksissa mainittiin, että eniten on käsitelty esteettömyyteen liittyviä asioita, kuten penkkien asettelua kulkureiteille, hissien rakentamista ja katujen talvihoitoa. Osassa vanhusneuvostoja on tehty lausuntoja kaavoituksesta sekä ikääntyneitä koskevista ohjelmista. Myös liikuntapaikkojen rakentamista sekä palveluasumiseen liittyviä asioita on käsitelty. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että vanhusneuvostoissa aktiivisesti käsiteltyjä asioita on myös huomioitu kunnan toiminnassa.

”Olemme tämän vuoden aikana mm. järjestäneet iäkkäiden asumisfoorumin, tehneet esteettömyyskävelyn kunnan keskustassa, tehneet aloitteen levähdyspenkkien saamiseksi keskustan katujen varrelle (tekninen toimi myös toteutti) ja osallistuneet iäkkäiden asumis selvityksen laadintaan.”

Kuvio 3. Miten paljon olette käsitelleet asumisen ja elinympäristöjen kehittämiseen liittyviä asioita vanhusneuvostossanne?

Kyselyssä tiedusteltiin, mihin asioihin on ollut hankala vaikuttaa vanhusneuvoston toimesta. Kuntien välillä on eroja, mutta esiin nousee kysymyksiä, joihin on yleisesti koettu vaikeaksi vaikuttaa. Kaavoitukseen osallistuminen jo sen suunnitteluvaiheessa koettiin yleisesti vaikeaksi. Myös hissirakentamisen edistämisessä ei koeta saadun riittävästi tuloksia. Toisaalta vastauksista ilmenee, että suurempia taloudellisia panostuksia edellyttäviä asioita on vaikeampi edistää, koska vanhusneuvostoilla ei ole päätösvaltaa eikä merkittäviä omia taloudellisia resursseja. Muiksi hankaliksi vaikuttamiskohteiksi nähtiin muun muassa kotihoidon tason ja saatavuuteen vaikuttaminen sekä joukkoliikenteeseen. Joukkoliikenteen aikatauluisa joudutaan ottamaan huomioon myös muut laajat käyttäjäryhmät.

Vanhusneuvostot kokivat, että he pystyvät vaikuttamaan melko hyvin esteettömyyteen julkisissa rakennuksissa, mutta asumisessa tilanne on vaikeampi. Esimerkiksi kunnan vuokra-asunnoissa on herätty hissirakentamiseen, mutta talonyhtiöiden päätöksiin ei ole yhtä helppo vaikuttaa.

”Siihen hissien rakentamiseen! Kaupungin vuokrataloyhtiössä asia on edennyt kiitettävästi, mutta ongelmana ovat talo-osakeyhtiöt. Esteettömyydessä on edelleen paljon korjaamista.

Vieläkin jopa uusissa julkisissa rakennuksissa ulko-ovet ovat niin painavia, että avaaminen heikoilla käsivoimilla, puhumattakaan apuvälinettä käyttävien osalta on todella vaikeaa.”

Tärkeä vanhusneuvostojen suoran vaikuttamisen ulkopuolella oleva asia, joka huolestuttaa ikääntyneitä, on suurissa asutuskeskuksissa vuokrien nousu ja maaseutumaisilla alueilla asumisen kasvavat sivukulut samalla kun asuntojen reaaliarvo laskee. Kokonaisuutena asumiskulujen kasvaminen on hyvin merkittävä ja keskeinen ikääntyvää väestöä koskettava ilmiö.

Haastatteluissa korostui neuvoston oma aktiivisuus ja kekseliäisyys asioiden käsittelyssä ja vaikuttamisessa. Lähiympäristön ja kotona asumisen tukemisesta on hyvä esimerkki Lahdesta, missä ikääntyneille on järjestetty mahdollisuus ateriointiin lähialueen koulussa edulliseen hintaan.

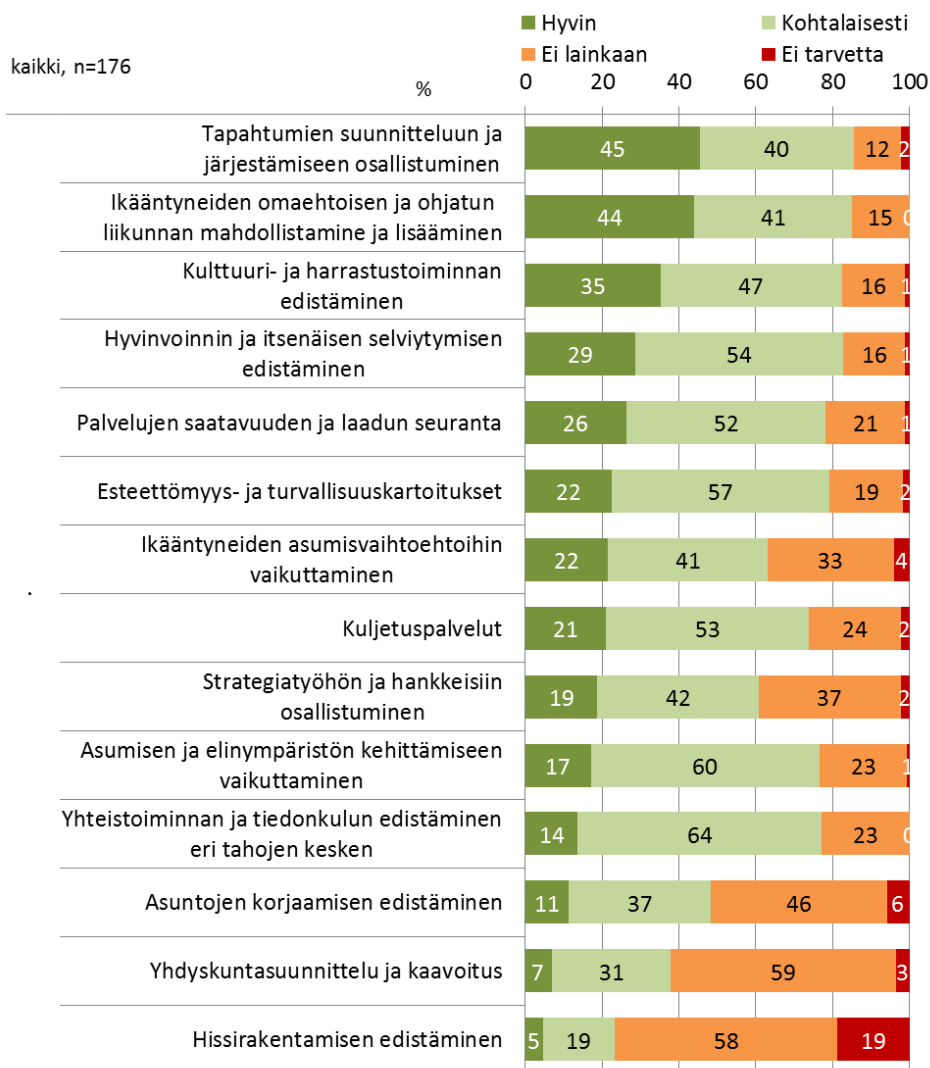
”Vuosi sitten esitimme kaupungille, että eläkeläisille järjestettäisiin mahdollisuus käydä ruokailemassa kouluilla kohtuuhintaan. Esitys meni läpi. Mielestämme se osaltaan edesauttaa ikääntyneitä lähtemään kodeistaan ja kohtaamaan muita ihmisiä.”

4. Yhteistyö vanhusneuvoston ja kunnan hallintokuntien ja muiden toimijoiden kanssa

Kyselyssä tiedusteltiin, miten yhteistyö asumista ja elinympäristöjen kehittämistä koskevissa asioissa toimii vanhusneuvoston ja kunnan eri hallintokuntien sekä muiden tahojen kanssa.

Parhaimmin yhteistyö toimii vastaajien mukaan tapahtumien suunnitteluun ja järjestämiseen osallistumisessa, tätä piti hyvin toimivana 45 %. Seuraavina tulevat omaehtoisen ja ohjatun liikunnan edistäminen (44 %) sekä kulttuuri- ja harrastustoiminnan edistäminen (35 %).

Yli 80 prosenttia vastaajista näki, että yhteistyö on sujunut vähintään kohtalaisesti esteettömyys- ja turvallisuuskartoituksissa ja hyvinvoinnin ja itsenäisen selviytymisen edistämisessä. Vastaajista lähes 80 prosenttia koki, että vanhusneuvosto on vähintään kohtalaisesti onnistunut vaikuttamaan asumisen ja elinympäristön kehittämiseen kunnassa. Kuitenkin lähes joka neljännes vastaaja koki, että neuvosto ei ole lainkaan onnistunut vaikuttamaan asuin- ja elinympäristöjen kehittämiseen. Lukua voi pitää korkeana huomioiden vanhuspalvelulain mukaisen määritelmän vanhusneuvostojen toiminnalle.

Kuvio 4. Miten yhteistyö asumista ja elinympäristöjen kehittämistä koskevista asioista toimii vanhusneuvoston ja kunnan eri hallintokuntien ja muiden tahojen kanssa seuraavissa asioissa?

Huonoiten yhteistyö toimii hissirakentamisen edistämässä (58 %:ssa ei lainkaan). Joissakin kunnissa on hissityöryhmiä asiaa edistämässä, mutta niissäkään ei ole vanhusneuvostojen edustusta mukana.

Tähän vaikuttaa myös se, että hissirakentamisen tarve on pienissä kunnissa vähäistä muutenkin ja vähenevän väestön kunnissa osa kerrostaloista on jopa purku-uhan alla.

”Vanhojen talojen hissittömyys: asunto-osakeyhtiöiden ja kaupungin omistamia taloja on purkamisen uhan alla.”

Osa vanhusneuvostoista on osallistunut hissirakentamisen edistämiseen mm. kuntien hissi-projekteissa, joissa on kartoitettu hissittömiä taloja hissi rakentamisen mahdollisuuksia.

Lisäksi yhteistyö toimii huonosti asuntojen korjaamisen edistämässä (46 %) sekä yhdyskuntasuunnittelussa ja kaavoituksessa (59 %). Strategiatyöhön osallistumisessa ja ikääntyneiden asumisvaihtoehtoihin vaikuttamisessa kolmannes vastaajista kokee, että yhteistyötä ei ole lainkaan vanhusneuvoston ja kunnan hallintokuntien välillä.

Ikääntyneiden asuntojen korjausavustuksissa kunnalla on lähinnä tietoa välittävä, informatiivinen rooli. Korjausavustusten hakumenettely on siirtynyt ARA:aan vuoden 2017 alussa. Kunnissa suhtautuminen korjausrakentamisen edistämiseen myös vaihtelee. Osassa kuntia toimitaan asiassa hyvinkin aktiivisesti. Kunnat voivat myös myöntää kuntakohtaisen hissivastuksen hissien jälkiasennuksiin valtion hissivastuksen lisäksi. Hissikysymys on merkittävä, koska jo tällä hetkellä yli 85-vuotiaista noin 20 prosenttia asuu yli kaksikerroksisessa hissittömässä rakennuksessa. Yleisesti ikääntyneet asuvat keskimäärin muita väestönosia useammin vanhoissa asunnoissa.

Haastatteluissa tuli esiin, että yhteys tekniseen toimeen on vahvistunut vanhuspalvelulain myötä. Teknisessä toimessa ei kuitenkaan olla aina tietoisia vanhusneuvoston roolista ja sille kuuluvista tehtävistä. Toisaalta, jos vanhusneuvostossa ei tunneta esimerkiksi kaavoitusprosessia, siihen vaikuttaminen on vaikeaa. Vanhusneuvostojen osallistumista voisi edistää vanhusneuvostojen oman osaamisen lisääminen.

5. Vanhusneuvostojen hyvät käytännöt ja kehityskohteet

5.1 Vanhusneuvostojen toimivia yhteistyömalleja ja hyviä käytäntöjä kunnan hallintokuntien ja muiden toimijoiden kanssa

Useissa kunnissa vanhusneuvostojen kokouksissa käy eri toimialojen edustajia, esimerkiksi kaavoittaja, kertomassa ajankohtaista kysymyksistä ja hankkeista. Yleinen käytäntö on, että vanhusneuvostojen edustajat käyvät lautakuntien kokouksissa kertomassa näkemyksiään. Vanhusneuvoston sihteeri on tärkeä linkki kuntaan, hän toimittaa vanhusneuvoston aloitteet ja kannanotot eteenpäin ja tuo tietoa valmisteilla olevista asioista.

Usein vanhusneuvoston jäseniä on kunnanvaltuustojen ja lautakuntien jäseninä, mikä parantaa tiedonkulkua ja yhteistyön edellytyksiä. Yhteydet puolueiden valtuustoryhmiin ovat tässä tärkeitä, koska ne ovat keskeisiä kuntien päätöksentekoprosesseissa. Suorat yhteydet johtaviin viranhaltijoihin nähtiin tärkeinä, etenkin pienissä kunnissa tämä toimii usein hyvin.

Vanhusneuvostot ovat järjestäneet useissa kunnissa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa avoimia infotilaisuuksia, joissa on käsitelty ikääntyneiden asumiseen liittyviä asioita.

Useissa kunnissa vanhusneuvoston jäsenet ovat olleet mukana liikenneturvallisuustyöryhmissä. Vanhusneuvostot toimivat usein yhteistyössä yhdistysten (esimerkiksi eläkeläis-, omaishoito- ja kyläyhdistykset) ja seurakuntien kanssa. Keski-Suomessa Senioriasumisen työryhmästä on hyviä kokemuksia.

Joissakin kunnissa vanhusneuvostoilla on suoraa yhteistyötä kuntien omien tai yksityisten palvelutalojen kanssa, esimerkiksi tapahtumien ja virkistystoiminnan järjestämisessä.

Selvityksen aineistosta nousi esiin myös muita esimerkkejä vanhusneuvostojen yhteistyöstä.

Hämeenlinnassa on osallistuttu asuinalueiden kehittämiseen sekä projektiin, jossa selvitettiin hissittömien talojen määriä ja hissirakentamisen mahdollisuuksia. Tässä yhteydessä edistettiin hissirakentamisen kustannusten korvaamista ikäihmisille kaupungin puolelta.

Järvenpäässä on vakiintumassa vanhusneuvoston ja kaupunkikehitysryhmän yhteiset seminaarit ja vanhusneuvosto osallistuu aktiivisesti yhdyskuntarakenteen kehittämiseen.

Parkanossa vanhusneuvosto on järjestänyt vanhusneuvoston kyläkiertoja, joissa on kerrottu neuvoston toiminnasta ja ikäihmisten palveluista.

Tampereella vanhusneuvosto on ollut aloitteellinen yhteisöasumisen ja monisukupolvisen yhteisöllisyyden edistämisessä asuinalueilla. Se on järjestänyt asiaa koskevan seminaarin,

tehnyt kuntalaisaloitteen ja tehnyt yhteistyötä uuden asuinalueen suunnittelussa. Tampereella on myös käynnissä ikäystävällinen Hervanta-hanke, jossa aluetta kehitetään kokonaisuutena ikääntyvien näkökulmasta.

Tervossa on osallistuttu kyläturvallisuussuunnitelmien tekoon. Kyläturvallisuussuunnitelmissa huomioidaan asukkaiden arjen turvallisuus esimerkiksi sähköverkkojen ja liikenneyhteyksien toimivuuden ja pelastustoiminnan kannalta. Tervossa on myös järjestetty ikääntyneiden teknologiatapahtumia.

Torniossa vanhusneuvosto on osallistunut kaupungin hallintokuntien ja käyttäjien kanssa Senioripuutarhan suunnitteluun.

Vanhusneuvostot ovat osallistuneet yhteistyöhön kunnan ja muiden tahojen kanssa myös erilaisten hankkeiden kautta, myös valtakunnallisten, kuten 'Voimaa vanhuuteen', 'eMaaseutu', 'Eloisa ikä', 'Neuvokas ikä' ja 'Hyvän Ikäasumisen Palveluasuminen'.

5.2 Muita esimerkkejä hyvistä kehittämiskohteista

Vanhusneuvostot ovat osallistuneet kehittämistyöhön, jonka tuloksilla on ollut suoria vaikutuksia ikääntyneiden toimintamahdollisuuksiin. Hyväksi havaittuja toimintamalleja voidaan jalostaa kaikissa kunnissa oman toimintaympäristöön sopiviksi kunnan ja vanhusneuvoston yhteistyönä.

Vanhusneuvostot ovat esimerkiksi onnistuneet vaikuttamaan arjen sujuvuuden ja turvallisuuden kannalta tärkeisiin asioihin, kuten riittävään valaistukseen ja levähdyspaikkojen määrään kulkureiteillä. Useissa kunnissa on perustettu senioripuistoja ja myös liikuntapuistoissa on huomioitu ikäihmisten tarpeita vanhusneuvostojen kautta.

Esteettömyyteen liittyviä käytännön saavutuksia ovat olleet esimerkiksi automaattiovien saanti virastoihin, jalkakäytävien hiekoitus, näkemisesteiden poisto, uudet inva-parkkipaikat ja liukuestekenkien hankinta.

Kaavoituksen lisäksi vanhusneuvostot ovat päässeet joskus vaikuttamaan myös yksittäisten palveluasumiskohteiden ja terveysasemien toteuttamiseen.

Joissakin kunnissa on vaikutettu joukkoliikennepalveluihin. Esimerkiksi Turussa vanhusneuvosto on onnistunut saamaan tavoitteitaan läpi seniorilipun muodossa. Vastaavia ehdotuksia on tehty myös Tampereella, Lahdessa ja Oulussa. Pääkaupunkiseudulla HSL on päättänyt, että vuonna 2017 otetaan käyttöön 70 vuotta täyttäneille seniorilippu, joka on voimassa kaik-

kina viikonpäivinä klo 9-14 välisenä aikana. Uusi seniorilippu oikeuttaa 50 % alennukseen arvolipusta päiväsaikaan.

Tampereella on vanhusasiamiehiä seuraamassa ikääntyneiden asioiden hoitoa. Vanhusasiamies edistää, seuraa ja selvittää ikäihmisten yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja perusoikeuksien toteutumista sekä tiedottaa esille tulevista kehittämiskohteista. Vanhusasiamiehen tehtäviä ovat:

- asiakaspalautteiden vastaanotto ja palautteiden käsittely
- asiakastapaamiset ajanvarauksella
- sovittelutyö ongelmatilanteissa (mm. moniammatilliset kotikäynnit)
- ikäihmisten palveluista, etuuksista ja oikeuksista tiedottaminen
- laadunvalvonta ikäihmisten palveluja koskevissa asioissa yhdessä valvontakoordinaattorin (ks. alempana) ja muiden työntekijöiden kanssa
- erilaisten esitteiden ja oppaiden laadinta
- yhteistyö yhdistysten ja palveluntuottajien kanssa
- raportointi toiminnasta Ikäihmisten lautakunnalle ja vanhusneuvostolle vuosittain.

Vanhusasiamiesmallia voidaan hyödyntää muuallakin ja se voidaan toteuttaa myös kuntien yhteistyönä. Maakunnissa vanhusasiamies voisi mahdollinen ikääntyneiden asioiden edistäjä.

Nurmijärvellä ja Tuusulassa toimii kotikauppakyyti. Ikääntyneet asiakkaat haetaan kotiosoitteista ennakoilmoittautumisten mukaan ja kuljetetaan yhteiskuljetuksella keskustan kauppoihin ja palvelupisteisiin. Asiointiin on aikaa reilu tunti, jos haluaa palata kotikauppakyydillä kotiin. Paluukyytiin asiakkaat kerätään sovituista paikoista ja kuljetetaan kotiosoitteisiin. Kuljettaja auttaa ostosten kantamisessa. Kotikauppakyyti mahdollistaa palveluista etäämmällä asuvien ikääntyneiden itsenäisen asumisen omassa kodissa.

Espoo tarjoaa kaikille yli 68-vuotiaille mahdollisuuden käyttää ilmaiseksi kaupungin liikuntapalveluja 68+ sporttikortilla. Ilmaiset liikuntapalvelut tukevat ikääntyneiden toimintakykyisyyttä. Myös muissa kaupungeissa on vastaavia järjestelyjä. Ikäraja vaihtelee jonkin verran ja kortti voi olla myös maksullinen, mutta silti hyvin edullinen esimerkiksi Mikkelissä 35 euroa koko vuosi.

Lahdessa on kehitetty ateriapalveluja siten, että osassa kouluja ikääntyneillä on mahdollisuus käydä syömässä kouluruokailun päätyttyä. Tämä aktivoi ikääntyneitä liikkumaan ja vähentää yksinäisyyttä. Pienituloisille eläkeläisille edullinen ruoka on tärkeä. Käytäntö on myös ekologinen, kun ruokahävikki pienenee.

5.3 Vanhusneuvostojen oman toiminnan kehittäminen

Hyviä käytäntöjä ovat toimintatavat, jotka ovat lisänneet neuvostojen tunnettavuutta ja toimintamahdollisuuksia. Tässä nousivat esille suorat ja jatkuvat yhteydet luottamushenkilöihin ja viranhaltijoihin. Tärkeää on, että neuvostoon kuuluu henkilöitä, joilla on valmiita yhteyksiä kuntaan ja muihin sidosryhmiin ja että vanhusneuvoston sihteeri toimii aktiivisesti, jolloin informaatio välittyy molempiin suuntiin. Tunnettavuuden parantamisen nähtiin olevan avainasemassa etenkin asumisen ja elinympäristöjen kehittämisessä, koska vanhusneuvostojen rooli on usein näissä asioissa vasta muotoutumassa.

Vanhusneuvoston sihteeri on yleensä sosiaali- ja terveystoimesta, nimikkeitä ovat esimerkiksi vanhustyönjohtaja, palveluohjaaja, johtava hoitaja jne. Tällä on luonnollisesti merkitystä sille, mitä asioita neuvosto käsittelee ja mihin asioihin suhteessa kuntaa voidaan suoraan vaikuttaa.

”Vanhusneuvoston varsinaisena sihteerinä toimii sosiaali- ja palveluohjaaja ja hän on oikea ihminen toimimaan yhteistyössä Vanhusneuvoston kanssa. Tiedonkulku on helppoa ja joustavaa. Sihteerin sijaisena toimii asumispalvelujen lähiesimies ja sitä kautta tieto asumispalveluja koskevissa asioissa kulkee vaivattomasti puolin ja toisin.”

Yhteyksiä parantaakseen vanhusneuvostot ovat kutsuneet asioita valmistelevia viranhaltijoita kertomaan asioista. Vanhusneuvostot ovat myös käyneet lautakunnissa kertomassa neuvoston roolista.

”Neuvotteluja ja esityksiä eri hallintokuntien viranomaisille mm. hyvä keino on kutsua viranomaisia neuvoston kokouksiin, jossa asioista ja uusista ehdotuksista voidaan avoimesti keskustella.”

Joissain kunnissa on asetettu vanhusten liikkumisen kannalta keskeisille paikoille palautelaitikoita, joista tulleita ehdotuksia neuvosto hyödyntää.

Vanhusneuvoston aseman vahvistamisesta ja vakiinnuttamisesta virallisena lausunnonantaja kannatettiin osassa vastauksia. Tämä tarkoittaa aktiivisuutta neuvoston jäseniltä ja mahdollisesti nykyistä suurempia taloudellisia resursseja sekä neuvoston sihteerin työpanoksen lisäämistä.

Avovastauksissa ja haastatteluissa tuotiin esille, että vanhusneuvostolla pitäisi olla puhe- ja läsnäolo-oikeus niissä lautakunnissa, joissa käsitellään asumista ja elinympäristöjen kehittämistä. Kuntalaki mahdollistaa tämän periaatteessa ja aloitteita asiasta on tehty.

”Ikäihmisillä ei ole todellisia vaikutusmahdollisuuksia, koska vanhusneuvostolle ei ole olemassa lautakuntapaikkoja.”

Osassa haastatteluista korostettiin, että vaikka neuvoston asema on kohentunut vanhuspalvelulain myötä, olisi neuvoston asemaa kehitettävä vastaavanlaiseksi päätöksentekuelimeksi kuin ovat kunnan varsinaiset luottamuselimet. Ikäihmisten lautakunta toimii esimerkiksi Hämeenlinnassa, jossa sen vastuulle kuuluu mm. ikäihmisten asumispalvelut, kulttuuri- ja liikunta sekä esteetön ympäristö.

Muiden kommenttien yhteydessä nousi esiin, että nykyisin sosiaali- ja terveyspalveluihin liittyvät asiat vievät paljon käsittelyaikaa, jolloin muille asioille ei jää aina riittävästi voimavaroja.

”Sosiaali- ja terveyspalveluihin liittyvät asiat vievät paljon vanhusneuvoston huomiota. Riittävästi ei aina pystytä käsittelemään laajoja elinoloihin ja hyvinvoinnin edistämiseen liittyviä asioita.”

Ikääntyneiden asumiseen liittyen nousi vastauksissa esille asumisen hinta erityisesti kasvukeskuksissa. Vuokra-asumisen yleiseen hintatasoon vaikuttaminen nähtiin yhdeksi keskeiseksi tehtäväksi. Toisaalta väestöään menettävillä alueilla investoiminen kotona asumista edistäviin muutostöihin vaikeutuu, jos lainan vakuutena käytettävien asuntojen arvo laskee.

Vastauksissa tuli esille, että paljon riippuu lopulta neuvoston omasta aktiivisuudesta, miten se huomioidaan päätöksenteossa. Ikääntyneiden asumisen ja elinympäristöjen edistäminen edellyttävät myös aktiivista seurantaa ja ammattitaitoa. Haastatteluissa tuotiin esiin, että kunnissa tarvittaisiin joskus ulkopuolisen tahon tukea, jotta vanhusneuvoston asema tunnustettaisiin.

Sillä on suuri merkitys, miten neuvoston jäsenet ovat verkostoituneet ja missä määrin he toimivat esimerkiksi kuntien muissa toimielimissä, seurakunnissa tai järjestöissä. Tehokkuutta vaikuttamiseen koettiin saatavan, jos toimittiin yhteistyössä muiden ikääntyneiden asioita edistävien toimijoiden kanssa. Tätä voidaan pitää tavoitteellisina toiminnan vaikuttavuuden näkökulmasta.

Suomen Kuntaliiton selvityksen (Virnes, 2014) perusteella vanhusneuvostoissa on monia eri toimijoita edustavia tahoja. Eläkeläisjärjestöt ovat edustettuina lähes kaikissa (98 %) vanhusneuvostoissa. Veteraanijärjestöt olivat mukana joka toisessa ja vanhusjärjestöt joka kolmannessa vanhusneuvostossa. Kunnan tai kuntayhtymän viranhaltijoita oli mukana 62 prosentissa vanhusneuvostoista. Viranhaltijat ovat yleensä sosiaali- ja terveystoimesta. Kunnan tai kuntayhtymän luottamushenkilöitä oli 61 prosentissa neuvostoista. Järjestöistä oli mukana lähinnä sosiaali- ja terveysalan toimijoita. Ikääntyneet itse, muutoin kuin järjestöjensä kautta, olivat mukana 14 prosentissa vanhusneuvostoista. Aktiivisen toiminnan varmistamiseksi ja

käyttäjälähtöisen tiedon esiin tuomiseksi voisi olla tarpeen kannustaa ihmisiä osallistumaan neuvostojen jäsenyyksiin muutoinkin kuin järjestöjen kautta.

Tämän selvityksen haastatteluissa tuli esille, että neuvostossa on hyvä olla jäseniä, jotka tuntevat kunnan päätöksentekoprosessit, mikä toteutuukin usein. Asumis- ja elinympäristökysymyksiin liittyvää kokemusta neuvostoissa ei sen sijaan juurikaan ole.

Selvityksen perusteella vaikuttaa siltä, että vanhusneuvostojen roolin tunnistamisessa on puutteita. Kunnissa ei ymmärretä riittävästi neuvostojen mahdollisuuksia toimia päätöksenteon tukena.

Haasteita on myös siinä, millaisena neuvostot näkevät oman roolinsa, joskus toiminta nähdään ehkä liikaa varsinaisten luottamuselinten kaltaisena. Vanhusneuvostot eivät ole kuitenkaan kunnan varsinaisia päätöksentekuelimiä ja neuvostojen jäsenet eivät ole vaaleilla valittuja luottamushenkilöitä. Myös kuntalaisten on pystyttävä tunnistamaan, missä roolissa neuvosto on suhteessa kunnan päätöksentekojärjestelmään.

6. Seudullinen ja maakunnallinen toiminta

Seudullista ja maakunnallista toimintaa kartoitettiin avokysymysten avulla ja haastatteluissa. Suuressa osassa kuntia ei ole tällä hetkellä vakiintunutta ylikunnallista vanhusneuvostojen toimintaa. Seutu- ja maakuntatason yhteistoiminta tarkoittaa yleensä lähinnä muutamaa tapaamista vuodessa, joissa tutustutaan toisten neuvostojen toimintaan ja järjestetään esimerkiksi yhteisiä koulutuksia. Joskus kuntien vanhusneuvostojen yhteistoiminta on kuitenkin edennyt myös maakuntatasolle ja on olemassa myös maakunnallisia vanhusneuvostoja.

”Meillä on ollut Kymenlaakson vanhusneuvostojen säännölliset tapaamiset kaksi kertaa vuodessa, vuorotellen eri paikkakunnilla. Saamme tietää toistemme toiminnasta, saamme uusia näkökulmia ja lisäksi on aina esillä yhteistä ajankohtaista asiaa.”

Vastaajat kokevat, että alueellinen toiminta on vasta käynnistymässä ja ensisijaista on saada toiminta ensin kuntoon omassa kunnassa.

”Ensin oman kunnan sisäinen yhteistyö pitäisi saada toimivaksi. Neuvoston voimavarat keskitetään kunnan sisäisen toiminnan kuntoon saattamiseksi.”

Alueellista toimintaa kuitenkin kaivataan. Sitä kautta halutaan lisätä omaa osaamista ja tietoa hyvistä käytännöistä sekä mahdollisuus saada suurempi ryhmä tärkeiden asioiden taakse. Suuret tapahtumat ja koulutustilaisuudet ovat myös mielekkäitä järjestää yhteistyössä. Esi-

merkiksi joukkoliikenne ja palvelurakenne nousivat esiin asioina, jossa on hyvä olla vanhusneuvostojen yhteistyötä seutu- ja maakuntatasolla.

”Asuntojen ja palvelujen sijoittelu ja erityisesti liikenneyhteyksien saaminen alueiden ja maakunnan sisällä.”

Käynnissä olevaan sote- ja maakuntauudistukseen liittyen tuli esille huoli ikääntyneiden paikallistason näkökulmien välittymisestä maakuntaan. Vaikutusmahdollisuuksien pelättiin tältä osin heikentyvän. Jo pelkkä kasvava etäisyys päätöksentekijöihin heikentää mahdollisuuksia vuorovaikutteiseen yhteistyöhön.

”Ylipäätään pitäisi miettiä, miten vanhusneuvostot toimivat sote uudistuksen myötä. Maakunnallisen toimijan on todella hankala keskustella erikseen kymmenien eri vanhusneuvostojen kanssa.”

Kunkin kunnan vanhusneuvostolla tulee olemaan Maakuntalakiesityksen (2.3.2017) mukaan vähintään yksi edustaja maakunnallisessa vanhusneuvostossa.

Maakuntalakiluonnoksen mukaan maakuntahallituksen tulisi asettaa maakunnan nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä, maakunnan vanhusneuvosto sekä maakunnan vammaisneuvosto ja huolehtia näiden toimintaedellytyksistä. Näiden vaikuttamistoimielinten jäsenet tulisi valita Kuntalain 26 - 28§:ien mukaisten, maakunnan kunnissa toimivien vastavien vaikuttamistoimielinten jäsenistä siten, että kustakin vaikuttamistoimielimestä valittaisiin vähintään yksi edustaja. Tällä korostettaisiin yhtäältä maakunta- ja kuntatason vaikuttamistoimielinten välistä yhteyttä sekä toisaalta kuntien vaikuttamistoimielinten tasapuolista edustusta. Muilta osin jäsenmäärä, kokoonpano sekä vaikuttamistoimielinten valinta ja esimerkiksi toimintatavat jäisivät maakunnan päätettäväksi. Näin voitaisiin ottaa huomioon erilaiset alueelliset olosuhteet.

Haastattelujen perusteella muodostui käsitys, että osassa neuvostoista oli tyytymättömyyttä siihen, miten niitä on informoitu sote- ja maakuntauudistuksesta ja toivottiin, että niillä olisi mahdollisuus vaikuttaa uudistuksen toteutukseen maakunnissa. Samalla ollaan huolestuneita, miten maakunnan asioihin voidaan vaikuttaa tulevaisuudessa, kun sinne siirtyy merkittävä osa ikääntyneitä koskevista asioista. Vanhusneuvostot joutuvat pohtimaan uudelleen rooliaan ja vaikutuskeinojaan eri tahoihin. Vanhusneuvostoilta tarvitaan kasvavaa aktiivisuutta, jotta ne pystyvät vaikuttamaan maakunnan tasolla omaa kuntaa koskevien asioiden valmisteluun. Tärkeiden viestien välittäminen maakunnan tasolle edellyttää myös kuntien vanhusneuvostojen muuta yhteistyötä. Tämän lisäksi kunnat käyttävät jatkossa muita kanavia vaikuttaakseen myös ikääntyneiden kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseen maakuntatasolla.

7. Vanhusneuvostojen valtakunnallinen yhteistyö

Valtakunnallisen yhteistyön edistämiseksi vastauksissa saatiin useita kehitysehdotuksia. Yhtenä ehdotuksena tuotiin kansallisen foorumin perustaminen tai valtakunnalliset vanhusneuvostopäivien järjestäminen. Lähinnä kannatettiin kuitenkin valtakunnallisen toiminnan kehittämistä nykyisten organisaatioiden kuten EETU:n puitteissa. Yksittäisen ehdotuksena mainittiin esimerkiksi vanhusasiamiehen position perustamista. Valtakunnalliset seminaarit saivat kiitosta haastatelluilta ja niiden koettiin olleen hyödyksi oman neuvoston toiminnan kehittämässä. Yhteistyötä koettiin tarvittavan myös lainsäädäntöön vaikuttamiseen.

”Valtakunnalliset seminaarit Helsingissä ovat olleet erinomaisia, niiden toivotaan jatkuvan. Ministeriöiden ym. kansallisten toimijoiden tulee vastata niistä.”

Osassa vastauksia kuitenkin kyseenalaistettiin valtakunnallisen toiminnan tarve ja nähtiin, että vanhusneuvostojen toiminta on pidettävä asukkaita lähellä. Maakuntatasolla tapahtuvan yhteistyön nähtiin tarjoavan mahdollisuuden vaikuttaa valtakunnan tasolla.

Kokonaisuutena voidaan todeta, että erityisesti maakuntauudistuksen yhteydessä on tarvetta valtakunnalliselle koordinoinnille ja neuvonnalle kehitettäessä kuntien ja maakuntien vanhusneuvostojen rooleja sekä myös asumiseen ja maankäyttöön tähtäävien toimien edistämises-

”Maakuntatasolla yhteistyötä enemmän etenkin suurempien kysymysten tiimoilta (maakunta- ja sote-uudistukset yms.). Suurempi organisaatio tarvitaan, joka kutsuisi koolle paikalliset vanhusneuvostot pohtimaan asioita ja laatimaan yhteisiä kannanottoja.”

8. Vanhusneuvostojen toimintakyky kunnan ja maakunnan päätöksentekojärjestelmässä

Vanhusneuvostojen rooli ja aktiivisuus vaihtelevat merkittävästi kunnittain. Osa tästä selittyy sillä, että neuvostot ovat usein vielä uusia. Samalla kuin roolit ovat vielä osin vakiintumattomia, uudet muutokset asettavat lisähaasteen kehittämiseksi.

Haastattelujen perusteella vanhusneuvostojen toiminta voi olla hyvin henkilöriippuvaista, eikä se siten ole täysin vakiintunutta. Lisäksi käytettävissä olevat resurssit ovat niukat. Aineistosta on havaittavissa ns. perinteisiä hidasteita neuvostojen toiminnan kehittymiselle. Tällaisiksi on aikaisemmin arvioitu taloudellisten voimavarojen puute, kunnan hallinto-organisaation suhtautuminen vanhusneuvostoon sekä eläkeläisjärjestöjen ylikorostunut rooli. Erityisiksi kehittämiskohteiksi nousee aktiivisten ikääntyneiden roolin hyödyntäminen vanhusneuvostossa ja

vanhusneuvoston roolin selkeyttäminen kunnan hallinto-organisaatiossa sekä imagon parantaminen kuntalaisten ja ikäihmisten keskuudessa (Kankaanranta, 2014).

Vanhusneuvostot ovat myös omaksuneet erilaisia rooleja. Joskus niiden toiminta muistuttaa tavanomaista kunnan luottamuselimen toimintaa. Tällöin toimintamuotoina ovat mm. aloitteiden teko ja lausuntojen antaminen. Joskus neuvostot toimivat hyvin käytännönläheisesti ja tukevat ikääntyneitä arjen kysymyksissä tai osallistuvat itse esimerkiksi tapahtumien järjestämiseen. Koska neuvostot eivät ole varsinaisia kunnan luottamuselimiä, tällainen käytännön työ on niille luonteva muoto. Tätä kautta vahvistuu myös niiden tunnettavuus ja kyky toimia vaikuttajana kunnan päätöksentekojärjestelmässä.

Aiemmissä selvityksissä on todettu, että lähes kaikki vanhusneuvostot saavat käyttää maksutta kunnan kokoustiloja ja kunnan palveluksessa oleva henkilö toimi vanhusneuvoston sihteerinä (Virnes, 2014). Siinä, kuinka paljon kunnat tukevat muutoin neuvostoja, on suurempia eroja. Esimerkiksi vain joka kolmannen vanhusneuvoston jäsenet olivat osallistuneet kunnan rahoittamaan koulutukseen. Vastanneista joka toisessa kunnassa oli talousarviossa varattu erikseen määräraha vanhusneuvoston käyttöön. Noin 2/3 kunnista maksaa neuvoston jäsenille jäsenpalkkioita.

Haastatteluissa tuli esiin, että koulutustarpeeseen nähden resurssit ovat usein riittämättömiä. Osa haastatelluista ilmoitti käyttävänsä omaa rahaa vanhusneuvostojen toimintaan liittyviin matkakustannuksiin. Haastatteluissa tuli esiin, että neuvostot ovat joskus kohentaneet talouttaan omalla varainhankinnalla. Palkkioiden maksaminen jäsenille ja matkakorvaukset madaltavat kynnystä osallistua aktiivisesti neuvostojen toimintaan ja tukevat näin neuvoston toimintaedellytyksiä. Lähtökohtana on, että neuvoston aktiivisuutta tuetaan riittäväillä voimavaroilla. Lisäksi kunnan on huolehdittava, että neuvostolle tulee tiedoksi kunnassa käsiteltävät ikäännyttä väestöä koskevat asiat.

Kuntien vanhusneuvostojen on löydettävä asema osana muuttuvaa kunnan rakennetta sote-palvelujen järjestämistä siirtyessä maakunnille ja tässä painottuu yhteistyösuhteet kunnan tekniseen toimeen sekä vapaa-aika- ja kulttuuritoimeen. Kuntiin jää velvoite edistää asukkaidensa terveyttä ja hyvinvointia ja myös tässä vanhusneuvostot ovat mukana. Terveysten ja hyvinvoinnin edistämiseen liittyy läheisesti asumiseen ja elinympäristöihin. Suhteessa maakuntaan kuntien vanhusneuvostojen jää rooli toimia kuntalaisten edunvalvojana ja asiakasnäkemyksen tuojana. Haastatteluissa tuli esiin, että ikääntyneille tärkeimpien asioiden hoidon kokonaisuuden jakaantuminen kahdelle eri toimijalle aiheuttaa huolestuneisuutta.

”Tulevaisuus neuvostojen kohdalla huolestuttaa tulevassa maakuntauudistuksessa ja sote-uudistuksessa. Miten sotessa saadaan kuntien ikäihmisten äänet kuuluville. Kotona asuminen jää kuitenkin kuntien asiaksi, ja palveluasuminen menee soten mukaan maakunnille.”

Maakuntauudistuksen myötä kunnallisille vanhusneuvostoilta jää edelleen paljon tehtäviä ja toiminta keskittyy nykyistä vahvemmin elinympäristöjen, asumisen sekä liikunta- ja kulttuuri-palvelujen kehittämiseen.

Vanhusneuvostot eivät ole vielä täysin löytäneet asemaansa osana kuntien päätöksentekoa ja valmistelua. Maakuntatasolla etäisyys päättäjiin kasvaa ja tilanne voi ainakin alkuun muodostua haastavaksi. Maakunnan vanhusneuvoston sihteeri voi tuntea enää hyvin yleispiirteisesti eri kuntien asioita, kun kunnissa vanhusneuvostojen sihteeri on useassa tapauksessa ollut kiinteä linkki suoraan ikääntyneitä koskevaan valmisteluun ja päätöksentekoon.

”Ei laajoja moniportaisia ja kankeita organisaatioita, vaan vanhuspalvelulain hengen mukaisesti kunnallista toimintaa. Asukkaita lähellä tapahtuva toiminta on pääasia ja toimiva malli.”

9. Johtopäätöksiä ja suosituksia

Asumisen ja elinympäristöjen kehittäminen tukee toiminnallista, itsenäistä sekä ihmisarvoista vanhuutta ja vähentää myös paineita kalliille sote-palveluille. Yleisesti voidaan todeta, että vanhusneuvostojen rooli on hitaasti vahvistumassa asumis- ja elinympäristökysymyksissä.

Nykyisessä tilanteessa, kun kunnat kantavat pääosin vastuun sote-menoista, niillä on kannustin myös ikääntyneiden hyvinvoinnin huomioimiseen toimintakykyä ylläpitävissä palveluissa. Vaikka tämä kannustin poistuu, ikääntyneiden merkitys korostuu kunnan jäljelle jäävien palvelujen käyttäjinä ja myös näiden palvelujen rahoittajana. Ikääntyneet ovat kuntien näkökulmasta jatkossa myös kuntien palvelujen nettomaksajia, kun kuntien järjestämässä palveluissa korostuvat lapsiperheet. Kunnissa on varhaiskasvatus ja opetus, kun taas ikääntyneiden sote-palvelut järjestää maakunta.

Vanhusneuvostojen kannalta tärkeintä on rakentaa toimivat yhteydet valmistelutyötä ja päätöksiä tekevien tahojen kanssa. Neuvostojen näkökulmat ja tieto on saatava kaikkien niiden käyttöön, jotka käyttävät päätösvaltaa ikääntyneitä koskevissa asioissa.

Olennaista on myös virittää vanhusneuvostojen toiminta vastaamaan paikallisia tarpeita, jotka vaihtelevat huomattavasti. Vanhusneuvostojen asiantuntemusta voisi hyödyntää nykyistä laajemmin myös asiakasraatina niin maakuntien järjestämässä palveluissa kuin kuntien jäljelle jäävissä palveluissa. Uutena roolina voisi olla esimerkiksi esteettömyyden tarkastelu digitaalisissa palveluissa. Ilman vanhusväestön näkökulmaa digitaalisiin palveluihin, niillä saavat hyödyt voivat jäädä oletetusta.

Selvityksen tulokset osoittavat, että ikääntyneiden näkökulmaa ei huomioida riittävästi kuntien asumisen ja elinympäristöjen kehittämisessä. Toisaalta asumisen ja elinympäristöihin liittyvät asiat eivät ole erityisen vahvasti esillä aina vanhusneuvostoissakaan. Pisimmälle on päästy esteettömyyteen liittyvissä asioissa sekä liikuntapaikkojen kehittämisessä. Näistä puhutaan vanhusneuvostoissa ja ne on myös huomioitu kuntien vanhuspalveluohjelmissa.

Vaikeaksi vaikuttamisen kohteeksi on havaittu osallistuminen kaavoitukseen suunnitteluvaiheessa. Hissirakentamisen edistämiseksi yhteistyö vanhusneuvostojen ja kunnan eri hallintokuntien ja muiden tahojen kanssa toimii vastausten perusteella vain harvoissa kunnissa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei hissirakentamista ylipäätään ei olisi kunnissa edistetty. Hissirakentamisen hitauteen vaikuttaa myös avustusten rajallisuus ja taloyhtiöissäkään hissirakentamiseen ei ole aina halukkuutta. Vastauksista ilmenee, että asiat, jotka vaativat suurempia taloudellisia panostuksia ovat hankalimpia saada eteenpäin. Neuvostoilla itsellään ei ole päätösvaltaa eikä merkittäviä taloudellisia resursseja.

Neuvostot toivoivat, että ne pääsisivät nykyistä aikaisemmassa vaiheessa mukaan suunnittelutyöhön. Ne esittävät mahdollisuuksia osallistua asioita käsittelevien lautakuntien kokouksiin. Jos vanhusneuvostojen asemaa lausunnonantaja vahvistetaan, se tuo toisi lisää kokemusperäistä tietoa suunnittelutyöhön ja asioiden valmisteluun.

Yhteyttä asumis- ja elinympäristöasioissa voisi tehostaa esimerkiksi vierailuilla kaavoituslautakunnassa ja teknisessä lautakunnassa. Viranhaltijat voivat käydä esittelemässä asioita vanhusneuvostossa. Lisäksi uusille valtuutetuille tulee esitellä vanhusneuvoston roolia ikääntyneiden asumisen ja elinympäristöjen kehittämisessä.

Vanhusneuvostot voisivat vaikuttaa lähiympäristön kehittämiseen myös esimerkiksi järjestämällä asiakasraateja, joissa on edustusta esimerkiksi kyläyhdistyksistä, asukastoimikunnista ja eri asuinalueita edustavista yhdistyksistä. Myös luottamushenkilöitä tarvitaan neuvostojen toimintaan mukaan.

Kuntalaisten keskuudessa vanhusneuvostoja ei tunneta erityisen hyvin. Osa heikosta tunnetavuudesta johtuu siitä, että vanhusneuvostot ovat melko uusia toimijoita. Parempi yleinen tunnettavuus auttaa osaltaan neuvostoja vaikuttamaan asioihin. Vanhusneuvoston on saatava ikääntyneiden kuntalaisten tuki, jotta sillä on edellytykset toimia. Vanhusneuvostojen viestintään ja muuhun julkiseen esilläoloon tuleekin kiinnittää huomiota.

Kunnan tehtävä on tarjota neuvostoille riittävät voimavarat toiminnan järjestämiseen siten, että neuvostojen vaikuttamismahdollisuus on turvattu. Tällöin kunta tarjoaa maksuttomat tilat toiminnalle, korvaa matkakuluja ja antaa sihteerin työpanoksen neuvoston käyttöön. Myös kokouspalkkiot aktivoivat jäseniä. Tarvitaan myös resursseja, että neuvosto pystyy tiedotta-

maan toiminnastaan, verkostoitumaan ja kouluttautumaan. On myös pohdittava voisiko neuvosto käyttää kunnan työpanosta pienimuotoissa selvitystöissä tai muussa valmistelussa.

Jos vanhusneuvostojen institutionaalista asemaa vahvistetaan edelleen, on pohdittava pysykö se neuvoa antavana suoran demokratian ja osallistumisen muotona vai muuttuuko se institutionaaliseksi toimijaksi. Saman näkökulman voi esittää esimerkiksi nuorivaltuustojen osalta. Haittana tässä voi olla kuntien päätöksenteon muuttuminen entistä raskaammaksi.

Vanhusneuvoston toiminnalle on tärkeää kunnan työntekijän toimiminen neuvoston sihteerinä. Muutoksessa nykyisistä sihteereistä suuri osa siirtynee maakuntien palvelukseen. Jatkossa sihteerit ovatkin usein asumiseen ja elinympäristöjen kehittämiseen liittyvältä toimialalta.

Vanhusneuvostojen roolia ja toimintamuotoja on hyvä tarkentaa, kun kuntaan jäävät tehtävät edellyttävät painottumista asumiseen, kaavoitukseen ja elinympäristöihin. Ikääntyneitä koskevien päätöksen eriytyminen kahdelle hallinnon tasolle asettaa haasteita myös vanhusneuvostojen asemalle. Arjen esteettömyyteen, liikkumiseen, maankäyttöön ja asumiseen sekä esimerkiksi vanhusväestölle suunnatuissa liikunta- ja kulttuuripalveluissa korostuu edelleen vahva yhteys kuntien poliittisiin toimielimiin sekä suunnittelusta vastaaviin viranhaltijoihin.

Vanhusneuvostoissa seutu- ja maakuntatason toiminta koetaan jatkossa tärkeäksi. Vanhusneuvostojen toimintaa tulisi esittää myös valtakunnan tasolla.

Suosituksia vanhusneuvostojen roolin vahvistamiseksi asumisen ja lähiympäristön kehittämisessä

Osa suosituksista koskee vanhusneuvostojen toimintaa yleensä. Pääpaino on kuitenkin niissä toimintamuodoissa ja uusissa ratkaisuissa, joiden avulla yhteys asumiseen ja lähiympäristöön kasvaisi. Suurin osa toimintatavoista on jo käytössä osassa kunnista.

1. Neuvoston tunnettavuuden parantaminen kunnassa sekä sidosryhmien keskuudessa.
2. Riittävien resurssien takaaminen neuvostoille.
3. Neuvoston roolin selkiyttäminen osana kunnan päätöksentekojärjestelmää.
4. Neuvoston jäseniksi myös eri lautakunnissa toimivia tai toimineita luottamushenkilöitä
5. Kaavoituksesta vastaavien viranhaltijoiden esittelyjä neuvostoihin.
6. Kylä- ja asukasyhdistykset mukaan neuvostojen edustukseen nykyistä vahvemmin.
7. Vanhusneuvostojen edustajia mukaan Hissityöryhmiin.
8. Vanhusneuvostojen jäsenelle mahdollisuus osallistua asumista ja elinympäristöjen kehittämistä käsittelevien luottamuselinten kokouksiin.
9. Vanhusneuvostojen seudullista yhteistyötä lisää liittyen palvelurakenteeseen ja esim. joukkoliikenteeseen.
10. Koulutusta eri toimijoille vanhusneuvostojen roolista ja mahdollisuuksista asumisen ja elinympäristöjen kehittämisessä.
11. Neuvostojen hyödyntäminen asiakasraateina myös digitaalisten palvelujen kehittämisessä.

LÄHTEET

Hakala, Sanna & Anna-Maija, Id-Korhonen. (2016) Omassa kodissa Ikääntyneiden asuinolojen arviointimalli. Ympäristöministeriön raportteja 6 | 2016.

Hallituksen esitys Maakuntalaiksi 2.3.2017.

Helminen, Ville., Reimi, Petra & Vesala, Satu. (2016) Ikääntyneet yhdyskuntarakenteessa Ikääntyneiden sijainti ja asuinolot. Suomen ympäristökeskus Alue- ja yhdyskuntarakenne – ryhmä Elokuu 2016

Kankaanranta, Kari. (2014) Vanhusneuvosto – keskusteleva neuvonantaja; toiminnan haasteet ja kehittäminen. Tampereen yliopisto, Porin yksikkö. Sosiaalipolitiikan pro gradu – tutkielma. <http://www.tampere.fi/liitteet/v/kWb8kl1Oe/GRADU-1401105567-1.pdf>

Koskelainen, Kirsi. (2014) Vanhusneuvoston tekemät kirjalliset esitykset kunnallisessa päätöksenteossa. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma / ylempi AMK. Lopputyö.

Kuntalaki 410/2015.

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista 28.12.2012/980.

Latvalahti, Jari. (2015) Vanhusneuvosto-opas. Sitra & Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry. https://www.sitra.fi/julkaisut/Muut/Vanhusneuvosto_opas.pdf

Virnes, Eevaliisa (2014) Uutta kunnista - Vanhusneuvosto osallistuu ja vaikuttaa. Kuntaliiton julkaisusarja nro 4/2014. Helsinki.

Lomake

A Taustatiedot

Kunta

Vastaajan yhteystiedot

Asema vanhusneuvostossa

Nimi

Puhelin

Sähköposti

Vastaus

- Käsiteltiin yhteisesti vanhusneuvostossa
 Ei käsitelty vanhusneuvostossa

B. Vanhusneuvoston tunnettavuus

1 Miten hyvin kuntanne vanhusneuvosto tunnetaan kuntalaisten keskuudessa?

- Hyvin
 Melko hyvin
 Melko huonosti
 Huonosti

2 Miten tunnettavuutta voidaan edistää jatkossa etenkin asumiseen ja elinympäristöjen kehittämiseen liittyvissä asioissa?

C. Asumisen ja elinympäristön kehittäminen

3 Miten asumiseen ja elinympäristöjen kehittämiseen liittyvät asiat on huomioitu kuntanne suunnitelmassa ikääntyneen väestön tukemiseksi?

- On huomioitu riittävästi
 On huomioitu osittain
 Ei ole huomioitu

Kommentit

4 Miten paljon olette käsitelleet asumisen ja elinympäristöjen kehittämiseen liittyviä asioita vanhusneuvostossanne?

- Runsaasti
 Jonkin verran
 Vähän tai ei lainkaan

a) Mitä asioita olette käsitelleet/ mihin asioihin olette vaikuttaneet?

b) Mihin asioihin ette mahdollisesti ole voineet vaikuttaa?

c) Muut kommentit

5. Miten yhteistyö asumista ja elinympäristöjen kehittämistä koskeissa asioissa toimii vanhusneuvoston ja kunnan eri hallintokuntien ja muiden tahojen kanssa seuraavissa asioissa?

	Ei lainkaan	Kohtalaisesti	Hyvin	Ei tarvetta
a) Asumisen ja elinympäristön kehittämiseen vaikuttaminen	☐	☐	☐	☐
b) Strategiatyöhön ja hankkeisiin osallistuminen	☐	☐	☐	☐
c) Yhdyskuntasuunnittelu ja kaavoitus	☐	☐	☐	☐
d) Asuntojen korjaamisen edistäminen	☐	☐	☐	☐
e) Hissirakentamisen edistäminen	☐	☐	☐	☐
f) Esteettömyys- ja turvallisuuskartoitukset	☐	☐	☐	☐
g) Hyvinvoinnin ja itsenäisen selviytymisen edistäminen	☐	☐	☐	☐
h) Ikääntyneiden asumisvaihtoehtoihin vaikuttaminen (palveluasuminen, senioritalot yms.)	☐	☐	☐	☐
i) Kuljetuspalvelut (esim. joukkoliikenteen, palveluliikenteen ja taksien palvelut ja muut ratkaisut liikkumisen edistämiseksi)	☐	☐	☐	☐
j) Yhteistyö kunnan eri hallintokuntien ja järjestöjen välillä ikääntyneiden omaehtoisen ja ohjatun liikunnan mahdollistamiseksi ja lisäämiseksi	☐	☐	☐	☐
k) Kulttuuri- ja harrastustoiminnan edistäminen	☐	☐	☐	☐
l) Yhteistoiminnan ja tiedonkulun edistäminen eri tahojen kesken	☐	☐	☐	☐
m) Palvelujen saatavuuden ja laadun seuranta	☐	☐	☐	☐
n) Tapahtumien suunnitteluun ja järjestämiseen osallistuminen	☐	☐	☐	☐
o) Muu, mikä? <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐
p) Muu, mikä? <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐

6. Mitä vanhusneuvostonne toimintaan liittyviä hyviä käytäntöjä ja toimenpiteitä haluatte nostaa esille asumiseen ja elinympäristöjen kehittämiseen liittyvissä asioissa?

7. Miten vanhusneuvoston toimintaa voidaan kehittää niin, että asumiseen ja elinympäristöjen kehittämiseen liittyvät kysymykset ovat nykyistä vahvemmin ja kokonaisvaltaisemmin esillä?

8. Mahdolliset muut kommentit

D. Seudullinen ja maakunnallinen toiminta

9. Millaista toimintaa vanhusneuvostollanne on nykyisin seutu- ja maakuntatasolla?

10. Millaisissa asioissa vanhusneuvostojen olisi hyödyllistä kehittää yhteistyötä seudullisella tai maa-kunnallisella tasolla?

11. Millaisissa vanhusneuvostojen toimintaan kuuluvissa asioissa olisi hyödyllistä kehittää yhteistyötä valtakunnallisesti ja miten yhteistyö tulisi organisoida?

12. Muut kommentit aihealueeseen tai tähän kyselyyn liittyen

KIITOS VASTAUKSESTANNE!

- 1) Omat onnistumiset ja hyvät käytännöt etenkin ikääntyneiden asumiseen ja elinympäristöihin liittyvät asioiden edistämisessä? Mitkä tekijät edistivät/vaikeuttivat onnistumisesta?
- 2) Mitä kehitettävää on vanhusneuvostojen toiminnassa erityisesti ikääntyneiden asumiseen ja elinympäristöihin liittyvät asioiden edistämisessä?
 - a. Vanhusneuvostojen kokoonpano, toimintakausi ja muodostaminen
 - b. Vanhusneuvostojen asema suhteessa mm. lautakuntiin ja virastoihin
 - c. Vanhusneuvostojen oma toimintakulttuuri ja työtavat
 - d. Resursointi, sihteerit, valmistelutyö
 - e. Vaikuttamistavat ja -käytännöt (tehokkain?)
 - f. Maakunnallinen ja alueellinen yhteistyö (miten tulisi kehittää)
- 3) Miten vanhusneuvostojen jäsenten aktiivisuutta ja jäsenten omia vaikutuskanavia voidaan hyödyntää? (etenkin ikääntyneiden asumiseen ja elinympäristöihin liittyvät asioissa)
- 4) Miten kunnat ja niiden toimielimet saadaan huomioimaan paremmin ikääntyneiden asumiseen ja elinympäristöihin liittyvät asiat?
 - a. Kunnan suunnitelmissa asumisen ja elinympäristön kehittämiseen liittyvät asiat on huomioitu vastaajien mielestä hyvin. Mikä käytännön toteutuksessa on heidän mielestään esteenä sille, etteivät asiat etene?
 - b. Ovatko yhdyskuntasuunnitteluun ja kaavoitukseen liittyvät asiat erityisen hankalia ottaa osaa ja miksi?
 - c. Miksi vanhusneuvoston yhteistyö kunnan eri hallintokuntien ja muiden tahojen kanssa on hisirakentamisen edistämisessä ja asuntojen korjaamisen edistämisessä on vähäistä?
- 5) Mitä käytännön välineitä ja tukea vanhusneuvostot tarvitsevat asumiseen ja elinympäristöjen kehittämiseen liittyvissä asioissa, jotta niillä olisi nykyistä aktiivisempi rooli?
 - a. koulutus, oppaat, yhteiset hankkeet?
 - b. valtakunnallinen verkosto?
 - i. Kuka ja miten?
 - ii. Kuntaliiton rooli tässä kokonaisuudessa (odotukset jne.)

Haastellut tahot:

Espoo	Olli Männikkö	Puheenjohtaja	Puhelinhaastattelu
Hyvinkää	Hilkka Häkklä	Puheenjohtaja	Puhelinhaastattelu
Järvenpää	Peltosaari Leena	puheenjohtaja	Puhelinhaastattelu
Lahti	Eila Jokinen	Puheenjohtaja	Puhelinhaastattelu
Nurmijärvi	Aulis Mäkinen	Puheenjohtaja	Puhelinhaastattelu
Tampere	Arja Ojala	Puheenjohtaja	Puhelinhaastattelu
Vehmaa	Maija Jaakkola-Angervuori	Puheenjohtaja	Puhelinhaastattelu
Ylöjärvi	Urho Riihikoski	Varapuheenjohtaja	Puhelinhaastattelu
Lappeenranta	Jaakko Tuomi	Puheenjohtaja	Kommentoi raporttiluonnosta
Kuntaliitto	Eevaliisa Virnes	Erytisasiantuntija	Henkilöhaastattelu
Kuntaliitto	Laura Hassi	Asiantuntija	Henkilöhaastattelu
Kuntaliitto	Kaija Majoinen	Yksikön johtaja	Kommentoi raporttiluonnosta